MAH/MUL/ 03051/2012 ISSN : 2319 9318

One Day National Conference On

Changing Trends in Language, Literature, Social Sciences and Physical Education

Organized by

INSTITUTE OF INDIAN AND FOREIGN LANGUAGES, MGM University, Aurangabad

A Scholastic Endevour By

On 23rd April 2022

Dr. Rashmi Achmare

Director
INSTITUTE OF INDIAN AND FOREIGN LANGUAGES
MGM University, Aurangabad

"Printed by: **Harshwardhan Publication Pvt.Ltd.** Published by **Ghodke Archana Rajendra** & Printed & published at Harshwardhan Publication Pvt.Ltd.,At.Post. Limbaganesh Dist,Beed -431122 (Maharashtra).

Reg.No.U74120 MH2013 PTC 251205
Harshwardhan Publication Pvt.Ltd.
At.Post.Limbaganesh,Tq.Dist.Beed
Pin-431126 (Maharashtra) Cell:07588057695,09850203295
harshwardhanpubli@gmail.com, vidyawarta@gmail.com
All Types Educational & Reference Book Publisher & Distributors / www.vidyawarta.com

Date of Publication
April- 2022

Vidyawarta™
International Multilingual Research Journal

www. विद्यावार्ता .कॉम
YouTube Channel

Vidyawarta is peer reviewed research journal. The review committee & editorial board formed/appointed by Harshwardhan Publication scrutinizes the received research papers and articles. Then the recommended papers and articles are published. The editor or publisher doesn't claim that this is UGC CARE approved journal or recommended by any university. We publish this journal for creating awareness and aptitude regarding educational research and literary criticism.

The Views expressed in the published articles.Research Papers etc. are their writers own. This Journal dose not take any libility regarding appoval/disapproval by any university, institute, academic body and others. The agreement of the Editor. Editorial Board or Publicaton is not necessary. Editors and publishers have the right to convert all texts published in Vidyavarta (e.g. CD / DVD / Video / Audio / Edited book / Abstract Etc. and other formats).

If any judicial matter occurs, the jurisdiction is limited up to Beed (Maharashtra) court only.

Indexed

IMPACT 8.14 iijif FACTOR

Govt. of India,
Trade Marks Registry
Regd. No. 2611690

Harshwardhan Publication Pvt.Ltd. • International Multilingual Research Journal • Certified Quality Management System ISO 9001:2015

http://www.printingarea.blogspot.com

Editorial Board & review Committee

- Chief Editor

Dr. Rashmi Achmare
Director
IIFL, MGM University

- **Dr. Ram Gaikwad**

Assistant Professor (Marathi)
IIFL, MGM University, Aurangabad

- **Dr. Shahenaaz Basmeh**

Assistant Professor (Hindi)
IIFL, MGM University, Aurangabad

- **Dr. Aswad Gowher**

Assistant Professor (Urdu)
IIFL, MGM University, Aurangabad

- **Dr. Dinesh Wanzare**

Assistant Professor
Dept. of Physical Education,
MGM University, Aurangabad

- **Dr. Balasaheb Sarate**

Assistant Professor
Dept. of Economics,
MGM University, Aurangabad

- **Dr. Avinash Gore**

Assistant Professor
Dept. of Social Work,
MGM University, Aurangabad

- **Dr. Balaji Damawale**

Dept. of Library and Information, Science,
MGM University, Aurangabad

- **Dr Trushna S Kalambe**

66 Ayodhyanagar behind
sai Mandir lane no 2 Nagpur-440024

- **Dr. Ambhore Shankar**

Jalna,Maharashtra
shankar296@gmail.com
Mobi.9422215556

- **Dr. Sumit Prasad**

Professor Colony, Kankarbagh,
PO – Lohia Nagar,Patna – 800 020 (Bihar)
prasadsumit78@gmail.com

- **Prof. Surwade Yogesh p**

Dept. Of Library, Dr B A M U Aurangabad , Pin 431004
Cell No: +919860768499
yogeshps85@gmail.com

- **Dr.Deepak Vishwasrao Patil,**

At.Post.Saundhane, Near
Kalavishwa Computer, Tq.Dist.Dhule-424002.
Mobi. 9923811609
patildipak22583@gmail.com

- **Dr.Vidhya.M.Patwari**

Vanshree Nagar,Behind Hotel
Dawat, Mantha Road, Jalna-431203
Mobi.9422479302
patwarivm@rediffmail.com

- **Dr. Varma Anju**

Assistant Professor, Dept. of Education,
Sikkim University 6th Mile, Samdur Tadong-737102
GANGTOK - Sikkim, (M.8001605914)
anjuverma2009@rediffmail.com

INDEX

01) A CRITICAL ANALYSIS OF ONLINE EDUCATION WITH REFERENCE TO NEP 2020
RUTUJA KALYANRAO THORAT, DR BALASAHEB SARATE, AURANGABAD || 11

02) Anna Bhau Sathe's Upkarachi Paratphed: A Reading
Dr. Ramesh A. Landge, Dr. Ramesh K.Lahoti, Shirur (Ka)Beed ||17

03) RELEVANCE OF KAUTILYA'S ARTHASHASTRA IN MODERN ECONOMICS
Sarthak Akkar, Aurangabad ||20

04) Best Practices in School Libraries: with Reference to Defence Career Academy
Mrs Saroj R Bansode, Dr Shaista Parveen, Mr. Ramdas K Hiwale ||24

05) CASE STUDY OF SRILANKA
RUDRAM VEDPATHAK, AURANGABAD ||27

06) Community Resilience During Covid-19 Pandemic: A Study on....
Dr. Avinash Gore, Aurangabad ||30

07) Through the Memory Lanes: Portrayal of Nostalgia and Rootlessness....
Dr. Ajay Sahebrao Deshmukh, Dr.Rajdeep Raosaheb Deshmukh, Dharur ||38

08) Detective Novels in Indian Popular Literature: Analysis of Chetan....
Sakshi Suhasrao Padalkar ||45

09) New Trends and Disputes in English Literature
Dr .Mahesh R. Waghmare, Mr. Uday Madhukarrao Kharat, Indore ||48

10) A study of Nature and Causes of Economic Inequality in India
Prof. Dr. Bala Asaram Sarate, Aurangabad ||52

11) MARGINALIZATION' IN KIRAN DESAI'S THE INHERITANCE OF LOSS
Mrs. Ravinder Kaur Gurdatta, Dr. Rashmi Achmare, Aurangabad ||59

12) Exploration of Magical Realism in the short stories of Murakami.....
Miss. Tanaya Aloorkar, Aurangabad. ||64

13) Feminist consciousness and gender issues in Baby Kamble's "The ....
Kirti Vikram Kiratkar, Aurangabad) ||67

www.vidyawarta.com/03 | http://www.printingarea.blogspot.com

14) VOCAL FOR LOCAL: PAVING THE WAY FOR AATMANIRBHAR CAMPAIGN
Srushti R. Motiyale ||70

15) Exploration of Allegorical Elements: A critical analysis of George Orwell's Animal Farm
Rajul Bhitre, Aurangabad. ||74

16) INFLUENCE OF SOCIAL MEDIA APPEARANCE IN ELECTION CAMPAIGNS
KOMOLO KUMARDHOLO, DR. AZAMAT ALI, PUNJAB ||77

17) To Study Of Anthropometric And Psychological Characteristics Of Karate...
MANASH JYOTI NATH, DR. MAHESH R. WAKRADKAR, NANDED ||84

18) New Trends in Library & Information Science: A Study
Mr. Dadasaheb S. Magar, Dr. Balaji D. Damawale, Aurangabad ||87

19) Carving the Niche: A Study of Contemporary Feminist Voices in Plays of ....
Prof. Dr. Ajay S. Deshmukh Ms. Namrata Madhukar Mane, Aurangabad. ||92

20) Challenges faced by Students and Teachers in the Online Education....
Kalyani Shrimantrao Chavan, Aurangabad ||102

21) Racial Inequality and loss of innocence: A Critical Analysis of Harper...
Anuj Anil Khetwani, Aurangabad. ||106

22) Reflection of LGBT in Shyam Selvadurai's Funny Boy, The Hungry Ghosts....
Mr. Mahavir D. Sangawe, Dr. Shaikh Suhel, Aurangabad. ||109

23) MARGINALITY IN VIKRAM SETH'S 'A SUITABLE BOY'
Mrs. Sangeeta Sanjay Bhatia, Aurangabad ||113

24) Revisiting Mythology and Postcolonial Perspectives: An exploration of.....
Prinka Kumari, Srinagar (Uttarakhand) ||118

25) Study of BapsiSidhwa'sAn American Brat: An exploration of Parsee Ethos
Dr. Rihana Sayyed, Aurangabad ||121

26) A STUDY OF BOLDNESS BEHAVIORAL ATTITUDE OF PLAYERS OF VARIOUS....
Dr. Dinesh H. Wanjare, Sharad Pawar, Aurangabad ||126

27) Search for Identity and Freedom: Critical analysis of Alcott's Little Women
Shaikh Mariya, Aurangabad ||128

www.vidyawarta.com/03 | http://www.printingarea.blogspot.com

28) Women's sport leadership styles
Sajna Begam, Dr. Abhijeet Shamrao More, Ahemadpur ||131

29) Effect Of Plyometric Training On Selected Motor Fitness Components....
Mr Sanjay Gore, Dr. Dinesh Wanjare, Aurangabad ||136

30) Sedentary lifestyle and physical inactivity: clinical implications and....
Aazaz Khan, Arijit Chakraborty, Vidyavihar, Mumbai ||146

31) A feminist analysis of Jhumpa Lahiri's Lowland
Mrs. Shama.M.Patil, Dr. Rashmi Achmare, Aurangabad. ||153

32) THE CURRENT SITUATION OF HEALTH SECTOR IN INDIA AND ITS IMPACT....
KIRTI D. LULLA ||155

33) The Portrayal Of Human Desire for Youth and Beauty in Oscar wilde.....
Tanvi Rangnath Gadekar, Aurangabad. ||159

34) V.S. NAIPAUL'S IN A FREE STATE:LOSS OF IDENTITY AND ALIENATION....
Abeer Mashaf, Aurangabad ||162

35) East-West Encounter in Kamala Markandaya's Nectar in Sieve and Possession
Dr. Vaishali Rangnathrao Hajare, Aurangabad ||165

36) Union budget 2022-2023 in Terms Of Environmental and agricultural issues
Khandagale vaishnavi dilliprao, AURANGABAD ||169

37) Search for Motherhood : A study of Toni Morrisons Fiction, Beloved
Dr. Rashmi Achmare, Ms. Sabiha Shaikh ||170

38) ADAPTATION THEORY AND REASSESSMENT OF FRANCO ZEFFARELLI'S ROMEO...
Shivdarshan Kadam, Dr. Rashmi Achmare, Aurangabad ||173

39) Amrita Pritam's Revenue Stamp :A saga of self Exploration and Assertion
Dr. Rashmi Achmare, Aurangabad. ||176

40) The delineation of trauma and its effects : A critical Analysis of ....
Srushti Kale || 181

41) INVESTIGATION AND STRESS MANAGEMENT OF PRE-COMPETITIVE STATE ....
Dr. Dinesh H. Wanjare, Sagar Shevale, Aurangabad ||184

www.vidyawarta.com/03 | http://www.printingarea.blogspot.com

42) APPLICATION OF ICT IN SPORTS SCIENCE
Anirudha Kishor Joshi, Dr. Dinesh H. Wanjare, Aurangabad ||187

43) Khaled Hosseini's A Thousand Splendid Suns: A Feminist Perspective.
Sanpreet Kaur wahi, Aurangabad ||191

44) 'कट्युळी' मधील समाजवास्तव
प्रा. डॉ. राम गायकवाड, औरंगाबाद ||195

45) स्त्रीवाद आणि ताराबाई शिंदे
कल्पना रंगराव शिंदे, नागपूर ||198

46) ग्रंथालय आणि माहितीशात्र विषयातील बदलती नवीन तंत्रे आणि पद्धत
श्री. मनोज जनार्दन वाढवळ, डॉ. बालाजी द. दामावले, औरंगाबाद ||201

47) सार्वजनिक ग्रंथालयांची ग्रामीण समुदायातील भूमिका : एक अध्ययन
चोपडे संदीप उत्तम, डॉ. रसिका आर. वडाळकर, औरंगाबाद ||204

48) समकालीन दलित कथा
प्रा.दत्ता रामचंद्र कांबळे,सोनखेड, ता.लोहा, जि.नांदेड. ||207

49) नवीन शैक्षणिक धोरण आणि सामाजिक शास्त्र & पुनरुज्जीवनाची व्यापक संधी....
पठाण निजाम खॉं मेहताब खॉं, डॉ.अविनाश गोर, औरंगाबाद ||209

50) स. ना. सूर्यवंशी यांच्या "काल आणि आज" या कादंबरीचा विविधांगी अभ्यास
बनकर प्रिती योसेफ, डॉ. प्रा.राम गायकवाड ||212

51) पुस्तकांचं गाव : संकल्पना & महत्व
सौ. संगीता अजितकुमार शहा, डॉ. बालाजी द. दामावले, औरंगाबाद ||217

52) ग्रंथालयांना भेडसावणाऱ्या आपत्ती व त्यांचे व्यवस्थापन आणि उपाय योजना
विद्या नजन, डॉ. भगवान रा. डोके, वाळुज, औरंगाबाद. ||222

53) ओटीटीच्या (ओव्हर दी टॉप) माध्यमातून मराठी भाषेचा बदलता प्रवाह
भानुदास पानमंद, डॉ. राम गायकवाड ||227

54) तुकारामांच्या साहित्यातील प्रासंगिकता
ज्ञानेश्वर ताले, औरंगाबाद ||231

www.vidyawarta.com/03 _ http://www.printingarea.blogspot.com

55) विधीसंघर्षग्रस्त बालकांच्या गुन्ह्यांच्या प्रकारांचे अध्ययन
प्रा. डॉ. मनीषा अनंतराव मांजरकर, शेख करीम मुनीर, नांदेड. ||235

56) समकालीन मराठी कथा
प्रा. सौ. सारिका अशोक पाटील, इंदापूर, जि.पुणे ||237

57) समकालीन मराठी कविता
महेशकुमार रामकृष्ण कुलकर्णी, प्रा. डॉ. राम गायकवाड, औरंगाबाद ||242

58) सार्वजनिक ग्रंथालय – सिंहावलोकन
राहुल श्रीकृष्ण इंगळे, डॉ. गोवर्धन प्रल्हादराव औटे, औरंगाबाद ||245

59) 'नोंदी डायरीनंतरच्या'मधील समाजवास्तव
कल्पेश नेरकर, प्रा. डॉ. राम गायकवाड, औरंगाबाद ||248

60) इतिहासाचे पुनर्लेखन
डॉ. वैशाली बागुल, गंगापूर ||251

61) ग्रंथालयातील तंत्रज्ञानाची भुमिका व ग्रंथालयाचा विकास
श्री. नागेश दिनकर माने, डॉ. रसिका आर. वडाळकर, औरंगाबाद ||253

62) ऑनलाईन शिक्षणाचा प्रभाव व दूरगामी परिणाम
डॉ. बाळासाहेब सराटे, कु. धनश्री दिनेश सोनुने (कायंदे) औरंगाबाद ||256

63) भावार्थदीपिका ते ग्रामगीता -'पसायदान'
प्रा. डॉ. दत्तात्रय प्र. डुंबरे, औरंगाबाद ||259

64) महात्माबसवेश्वर यांची विचारधारा
दिपाली संतोषआप्पा जिरवनकर, औरंगाबाद ||264

65) सार्वजनिक ग्रंथालयांची ग्रामीण समुदायातील भूमिका : एक अध्ययन
चोपडे संदीप उत्तम, डॉ. रसिका आर. वडाळकर औरंगाबाद. ||267

66) वर्तमान परिप्रेक्ष्य में भाषा शिक्षा और अध्यापक की भुमिका : एक अवलोकन
मिर्झा रियाजुन्निसा रमजान बेग, औरंगाबाद ||270

67) समाज में किन्नरों कि अवस्था
डॉ. सुरेखा लक्कस, औरंगाबाद ||273

www.vidyawarta.com/03 | http://www.printingarea.blogspot.com

(a) [illegible]
[illegible] | [illegible]

(b) [illegible]
[illegible] | [illegible]

(c) [illegible]
[illegible] | [illegible]

(d) [illegible]
[illegible] | [illegible]

(e) [illegible]
[illegible] | [illegible]

उपलब्ध होणाऱ्या नवनविन अनुकूलता ओळखून त्या आत्मसात करणे गरजेचे आहे. शेतीसमोरील असणारी प्रतिकुलता दूर करून व अनुकूलता स्विकारूनच शेतीक्षेत्राचा व पर्यायाने देशाचा विकास होऊ शकतो.

संदर्भ:

१) कायंदे–पाटील, शेतीचे आर्थशास्त्र, चैतन्य पब्लिकेशन नाशिक, २००७

२) कविम्मंडळ विजय, कृषी अर्थशास्त्र, श्री मंगेश प्रकाशन, नागपूर, (२००८)

३) कविमंडळ विजय, भारताचा आर्थिक विकास आणि नियोजन, मंगेश, पकाशन, नागपूर (१९९२)

४) देशपांडे श्रीधर व देशपांडे विनायक, भारतीय अर्थव्यवस्था, हिमालय पब्लीशिंग हाऊस.

५) झामरे जी.एन. भारतीय अर्थशास्त्र, पिंपळापुरे ॲन्ड क. पब्लीकेशन नागपूर.

❑❑❑

72

समकालीन मराठी कथेतील जीवन — जाणिवा — एक आकलन

प्रा. संदीप शिवाजी क्षीरसागर
सहा. प्राध्यापक
कर्मवीर रावसाहेब थोरात कला व वाणिज्य महाविद्यालय, वणी, ता. दिंडोरी जि. नाशिक

प्रस्तावना

स्वातंत्र्योत्तर कालखंडात भारतीय समाजव्यवस्थेत प्रचंड बदल घडून आले. १९४५ नंतर सभोवतालच्या सामाजिक, सांस्कृतिक, राजकीय, धार्मिक क्षेत्रात परिवर्तन झालेले दिसून येते. (उदा. दुसरे महायुद्ध, भांडवलशाही व साम्राज्यवादाचे दुष्परिणाम, पाशात्त्य संस्कृती इ.) या नवजाणिवांचे चित्रण अत्यंत संवेदनशीलतेने नव साहित्यातून होऊ लागले. मराठी कथा, कविता, कादंबरी, नाटक, या सर्व साहित्य प्रकारात या नवजाणिवांचे प्रत्ययकारी चित्रण येते. समकालीन या शब्दात काळाचा निर्देश होतो. हे साहित्य आपल्या काळातील परीस्थितीशी जवळचे नाते सांगते. या काळातील घटना, स्थिती, वृत्ती, प्रवृत्ती, यांचे आकलन करून त्या काळातील वास्तव जीवन चित्रण करते. ''आपल्या आणि आपल्या आसपासच्या बदलत्या कालखंडातील व्यक्ती, घटना, प्रसंग, जीवन–जाणिवा, विचार प्रणाली, भावानुभूती, यांचे चित्रण युगभान सांभाळून ज्या साहित्यात केलेले असते. ते साहित्य म्हणजे समकालीन साहित्य होय''[१] १९९० नंतर खासगीकरण, जागतिकीकरणामुळे भारतीय समाजजीवनात बदल झाले. माहिती व तंत्रज्ञानाचे युग आले. माणसाची जीवनशैली बदलली. अधुनिकीकरण, बेरोजगारी, भ्रष्टाचार, शेतकरी, आत्महत्या, शोषण, भूमिहीन शेतकऱ्याच्या व्यथा–वेदना नातेसंबंधातील ताण–तणाव आदी विषय समकालीन मराठी कथेतून मांडले जाऊ लागले. चंद्रकुमार नलगे, श्रीराम गुंदेकर,

नागनाथ कोत्तापल्ले, बाबाराव मुसळे, आनंद पाटील, लक्ष्मीकांत देशमुख, सदानंद देशमुख, प्रतिमा इंगोले, आसाराम लोमटे, सचिन वसंत पाटील, किरण गुरव, प्रभाकर हरकळकर, इ कथालेखकांच्या कथेतून हे विषय ठळकपणे जाणवतात. कथा सांगणे आणि ऐकणे ही मानवाची सहज प्रवृत्ती आहे. लहान मुलांपासून मोठ्या माणसांपर्यंत सर्वांनाच कथा सांगायला किंवा ऐकायला आवडते. मानवाने आपले अनुभव नेहमीच गोष्ट रूपाने सांगण्याचा प्रयत्न केला आहे. कथेला हजारो वर्षांची परंपरा आहे. मानवी उत्क्रांतीनंतर मानव आपले अनुभव समूहाला सांगू लागला. तेंव्हापासून कथेला सुरवात झाली असे सांगितले जाते. इंदुमती शेवडे यांनी ''एकात्म अशा कथात्म अनुभवाची अर्थपूर्ण संघटना म्हणजे कथा''[२] अशी कथेची व्याख्या केली आहे.

निवडक समकालीन मराठी कथा

समकालीन मराठी कथा या पुस्तकात ग्रामीण, दलित, स्त्रीवादी, आदिवासी, मुस्लिम, महानगरीय, विनोदी, अशा प्रवाहातील काथांमधील जीवन—जाणिवा मांडलेल्या आहेत. यामध्ये जेंव्हा मी जात चोरली —बाबुराव बागुल, लाल चिखल—भास्कर चंदनशिव, पाऊस आला मोठा —गौरी देशपांडे, उठावण—सदानंद देशमुख, बाजा —उषाकिरण आत्राम, दगड दवाखाना —राजेंद्र मलोसे, वापसी—अभिराम भडकमकर, शुभमंगल सावधान—संजय कळमकर,कष्टाची भाकरी—सचिन पाटील इ.चा समावेश होतो. या कथांमधून आलेले समाजाचे वास्तव चित्रण वाचकाला अंतर्मुख करते. वरील सर्व कथा लेखकांनी त्या—त्या कालखंडातील सामाजिक परिस्थितीचा अभ्यास करून जीवनविषयक जाणीवा वाचकासमोर मांडलेल्या आहेत. त्यामुळे त्याकाळाशी त्या तादात्म पावतात.

निवडक समकालीन मराठी कथेतील जीवन—जाणिवा

१) जातिव्यवस्थेचे चित्रण बाबुराव बागुल यांनी जेंव्हा मी जात चोरली या कथेतून मांडलेले आहे. मानवी दुःखाचे कारण जातिव्यवस्था हेच आहे. याचे भान हि कथा करून देते. उच्च—नीचतेमुळे स्फोटक दहशतीच्या अमानुष अशा वातावरणात कथा नाट्यरूप धारण करते. जातीभेद, द्वेष, अस्मिता, अस्पृश्यता, इ. गोष्टीमुळे वाचकाला ही कथा अंतर्मुख करते. १९६३ साली हा कथा संग्रह प्रकाशित झाल्याने त्या काळातील वास्तविक समाजाच्या जीवन—जाणिवा या कथेतून व्यक्त होतात. जातीव्यवस्थेमुळे बाबुराव बागुल सांगतात कि या दुर्दैवी देशात माणसाने दलित जातीत जन्म घेऊ नये.घेतल्यास असे दुःख, असा अपमान सहन करावा लागतो कि, मरण बरे वाटते,विष प्यारे वाटते.

२) किशोरवयीन शाळकरी मुलाचे भावविश्व आणि शेतमालाचे बाजारभाव यांचे वास्तव चित्रण भास्कर चंदनशिव यांनी लाल चिखल या कथेतून मांडले आहे. बापू हा शाळकरी मुलगा त्याचे आई—वडील बाजारात भाजीपाला विक्रीसाठी आणतात. आवक अधिक वाढल्याने भाव पडतात. कष्टाने पिकवलेल्या शेतीमालाची माती होते. शेतकऱ्याला योग्य भाव न मिळाल्याने माल रस्त्यावर फेकून द्यावा लागतो. टोमॅटो चा लाल चिखल कसा होतो याचे वास्तविक जिवंत चित्रण या कथेतून येते. बाजारभाव कोसळल्याने उत्पादन खर्च देखील निघत नाही.त्यामुळे शेतकरी कर्जबाजारी होतो. याचे उदा.या कथेतून येते.

३) गौरी देशपांडे यांनी पाऊस आला मोठा या कथेतून सावी तिचे विधुर वडील आणि सावत्र आई यांच्या परस्पर नातेसंबंधावर प्रकाश टाकला आहे. अम्मी म्हणजेच अमला सावित्रीला जीवनात शिक्षणाचे महत्व पटवून देते. मुल्यसंघर्ष या कथेत जाणवतो.

४) कापूस पिकवणाऱ्या शेतकऱ्याची व्यथा उठावण या कथेतून सदानंद देशमुख यांनी शब्दबद्ध केलेली आहे. पुढारी, व्यापारी, नोकरदार, शेतकऱ्याला सरकारी योजनांपासून दूर ठेवून फसवणूक करू पाहत आहे. कापूस विक्रीसाठी बाजारपेठेपर्यंत शेतकरी आणतो. परंतु गेटच्या आत जाण्यासाठी त्याला गेटमनला लाच द्यावी लागते. परंतु शेतकऱ्याचा संयम सुटल्यानंतर शेतकरी कसा विद्रोहरूप धारण करतो. हे या कथेतून दिसते.

५) आदिवासींच्या जीवनावर उषाकिरण अत्राम यांची बाजा हि कथा आहे.बाप अशिक्षित असल्याने सावकार त्याच्यावर अन्याय करतो. हे पेंटाला समजल्यावर शिक्षणाचे महत्व कळू लागते व त्याला आत्मभान येते. या कथेतून आदिवासी, शोषित, पिडीतांच्या व्यथा—वेदना व संघर्ष प्रकट होतो.

६) वैद्यकीय क्षेत्रातील वर्तमान वास्तवावर भाष्य करणारी राजेंद्र मल्लोसे यांची दगड दवाखाना हि कथा आहे. या क्षेत्रातील डॉक्टरांकडून होणाऱ्या गैरव्यवहाराचे वास्तव आणि ज्वलंत चित्रण ही कथा करते. रुग्णसेवा हीच ईश्वरसेवा असे म्हटले जाते. परंतु वास्तवात मात्र सेवेच्या पवित्र क्षेत्रात आदर्शवादाची, माणुसकीची, नैतिक मुल्यांची झालेली घसरण ही चिंतेची बाब आहे. हे वास्तव या कथेतून प्रत्ययकारी येते.

७) कोल्हापुरहून मुंबईला हिरो बनण्यासाठी गेलेल्या एका मुस्लिम तरुणाची धडपड आणि व्यथा वापसी कथेमध्ये आहे. चित्रपट सृष्टीमध्ये अयशस्वी झाल्यानंतर आपल्या समाजात परत येवू पाहतो. अपयशी झाल्यामुळे सभोवतालच्या समान नातेवाईक यांच्यासमोर आपले अस्तित्व उभे करू इच्छितो.

८) सध्याच्या विवाह सोहळ्यातील पारंपरिक रीतिरिवाजांबरोबर लग्नपत्रिका, नवरानवरीचा अतिरेकीमेकअप, डीजेवरील तरुणाईचे थिरकणे, वऱ्हाडी मंडळीची शोकांतिका, राजकीय पुढाऱ्यांची स—हेतुक हजेरी, ई.विवाहामध्ये भव्यदिव्यता, उत्साह, श्रीमंतीचा बडेजाव, खोटी प्रतिष्टा व अमाप खर्च यांना महत्व आले आहे.

९) सचिन वसंत पाटील यांच्या कष्टाची भाकरी या कथेत श्रमप्रतिष्टा आणि ध्येयवाद जागवणारी व जपणारी कथा आहे. विनायक पाटील सुशिक्षित बेकार तरुण नोकरी मिळत नाही म्हणून शेतीकडे वळतो.द्राक्ष शेतीचे खूळ त्याच्या डोक्यात शिरते. परंतु रोगराई, भावातील घसरण, काढणीवेळी आलेला अवकाळी पाऊस यामुळे शेती तोट्यात येते. कर्ज बाजारीपणा वाढतो. जमीन गहाण ठेवण्याची वेळ येते. त्यामुळे विनायक व्यसनाधीनतेकडे वळतो. निराश होऊन आत्महत्या करण्याचा विचार त्याच्या डोक्यात येतो.

निष्कर्ष —

वरील सर्व कथा लेखकांनी जातिव्यवस्था, शेतकऱ्यांचे प्रश्न, नितीमुल्य, भ्रष्टाचार, अपेक्षाभंग, विवाहप्रथेतील पैश्याचा अपव्यय, श्रमप्रतिष्टा अशा गोष्टींवर प्रकाश टाकला आहे. माहितीतंत्रज्ञानाच्या युगात जग बदलत चालले आहे. खेडी बदलली शिक्षण, प्रसारमाध्यमे, नवसमाज माध्यमे आली. परंतु समाजात आजही काही प्रमाणात जातियवाद झाल्याच्या घटना घडताना दिसतात. त्याचे पडसाद आंदोलन मोर्चे, निषेध, जाळपोळ या या माध्यमातुन समाजात उमटतात. शेतकरी नापीकी, कर्जबाजारीपणा अशा गोष्टीमुळे आत्महत्या करतात. शासकीय कार्यालयातील कर्मचारी लाच घेताना पकडले जातात. राजकीय, सामाजिक, शैक्षणिक, सहकार अशा विविध क्षेत्रात भ्रष्टाचार उघडकीस येताना दिसून येतो. अपेक्षाभंग झाल्यामुळे तरुण तरुणी आत्महत्या करताना दिसून येतात. जग बदलत चालले परंतु विवाहप्रथेतील पैश्याचा अपव्यय, मानापमान इ.गोष्टी आजही सुरूच आहेत. त्यामुळे शेतकऱ्यांमध्ये कर्जबाजारीपणा, सावकारी कर्ज यांना कंटाळून शेतकरी आत्महत्या करण्याचे प्रमाण दिवसेंदिवस वाढत चालले आहे.वरील काथांमधून अशा प्रकारे आपल्याला मानवाच्या जीवनविषयक जाणिवा किंवा जीवन जगत असताना संघर्ष करावा लागतो. असताना त्यामुळे या कथा आजच्या परिस्थितीशी मिळत्या जुळत्या आहे.

समारोप —

समकालीन मराठी कथेत जीवनविषयक जाणीवा प्रभावीपणे मांडलेल्या आहेत. समकालीन मराठी कथेतील सर्व घटना, पात्र, प्रसंग वास्तविक जीवनाशी निगडीत आहे. आपल्या अवती—भोवती समाजात अशा घटना घडताना दिसून येतात. त्यामुळे त्यांचा प्रत्यय जीवन जगत असताना येतो. तसेच कथांचे कथानक वाचकांना अंतर्मुख करायला लावते. कथेतील व्यक्तिचित्रण हे काल्पनिक नसून सत्य आहे. असा विश्वास वाचकांना येतो.

संदर्भ

१) डॉ.शिरीष लांडगे, डॉ.दिलीप पवार, डॉ.संदीप सांगळे —समकालीन मराठी कथा —अक्षरबंध प्रकाशन, पृष्ठ — १९— २०

२) मराठी कथेची स्थितिगती —अंजली सोमण—प्रतिभा प्रकाशन, पृष्ठ — ७

❑❑❑